

В І Д Г У К

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Малетича Михайла Михайловича на дисертаційну роботу
Андрія Миколайовича Анохіна на тему «Дорожньо-транспортна
пригода як об'єкт адміністративно-правового регулювання», подану
на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за
спеціальністю 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право**

Актуальність обраної теми.

Сучасний стан безпеки дорожнього руху в Україні потребує посиленої уваги органів публічної адміністрації до профілактики ДТП, запобігання їм, а також розслідування справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Особливої уваги потребує удосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення безпеки дорожнього руху та приведення його у відповідність до європейських стандартів. Від якості адміністративно-правового регулювання у даній сфері суспільних відносин залежить життя та здоров'я учасників дорожнього руху, економічне та соціальне благополуччя суспільства та держави.

Не зважаючи на значну кількість наукових досліджень, які присвячені, по-перше, висвітленню особливостей правового регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, по-друге, адміністративно-правовим засобам профілактики ДТП та запобігання їм, по-третє, особливостям провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, представлена на розгляд науково-дослідна робота є вкрай актуальною для подальшого розвитку адміністративного та адміністративно-деліктного

законодавства України. Серед обставин, які свідчать про актуальність теми, дисертант справедливо виділяє наступні.

По-перше, більшість наукових напрацювань стосуються правового регулювання забезпечення безпеки дорожнього руху в цілому, а не сутності комплексного механізму профілактики, запобігання, розслідування ДТП та притягнення винуватих осіб до адміністративної відповідальності. По-друге, в адміністративному праві недостатньо представлено доктринальне обґрунтування необхідності адміністративно-правового забезпечення функціонування вказаного механізму як системи взаємопов'язаних правових засобів. По-третє, сформулювалося чимало дискусійних аспектів у розумінні сутності ДТП як об'єкту адміністративно-правового регулювання, а саме ролі органів публічної адміністрації та системи адміністративно-правових засобів забезпечення ефективної діяльності суб'єктів владних повноважень, спрямованої на профілактику, запобігання та адміністративне розслідування ДТП. По-четверте, наявні проблемні питання адаптації національного адміністративного та адміністративно-деліктного законодавства до права ЄС у даній сфері суспільних відносин. По-п'яте, очевидною є потреба розробки та прийняття нової редакції Правил дорожнього руху, в яких буде враховано останні досягнення науково-технічного прогресу у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, регламентовано інноваційні адміністративно-правові засоби запобігання та профілактики ДТП. По-шосте, об'єктивною є негативна статистика кількості ДТП та їх наслідків, яка свідчить про суттєві прогалини в національному законодавстві та недосконалість існуючого механізму профілактики та запобігання ДТП в Україні.

Вищевикладене актуалізує необхідність глибокого теоретичного опрацювання проблемних питань адміністративно-правового забезпечення профілактики, запобігання та адміністративного розслідування ДТП, а також судового розгляду справ про адміністративні правопорушення у

сфері безпеки дорожнього руху, передбачені ст. 124 КУпАП, з урахуванням міжнародних стандартів, норм та принципів права ЄС.

Актуальність теми дослідження обумовлена і тим, що:

- згідно із даними офіційної статистики за 30 років незалежності в ДТП в Україні загинули майже 180 тисяч осіб. ДТП в Україні є першою за поширеністю причиною смерті молоді віком від 15 до 24 років і другою за поширеністю причиною смерті дітей віком від 5 до 14 років;
- існує необхідність подальшого еволюційного розвитку інституту профілактики ДТП із застосуванням новітніх науково-технічних розробок, засобів інформатизації та автоматизації керування дорожнім рухом;
- виникли тенденції закономірної інтеграції українського адміністративно-деліктного права (включаючи адміністративну відповідальність за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) в так званий європейський адміністративний простір;
- є необхідність подолання неефективного публічного адміністрування із причин збереження окремих рудиментів і пережитків командно-адміністративної моделі управління державою і суспільством, зокрема і в сфері адміністрування забезпечення безпеки дорожнього руху.

Дисертаційне дослідження А.М. Анохіна відповідає Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2016–2020 рр., які затверджені постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Планам наукових досліджень Запорізького національного університету на 2015–2019 рр.

Проблематика дисертації постає з положень Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. № 722, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року» від 21 грудня 2020 р. № 1287, а також Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період

до 2024 р.» від 21 жовтня 2020 р. № 1360-р.

Таким чином, варто підкреслити, що ДТП як об'єкт адміністративно-правового регулювання є актуальним предметом теоретико-правового дослідження.

Дисертаційне дослідження А.М. Анохіна є затребуваним як наукою адміністративного права, так і потребами правотворчої і правозастосовної діяльності, спрямованої на удосконалення адміністративного та адміністративно-деліктного законодавства України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертації. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження, що дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Структурно дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять 12 підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел з теорії держави і права, адміністративного та кримінального права, а також значної кількості наукових праць вчених-економістів, які досліджували проблематику ДТП під кутом впливу на національну економіку.

Обґрунтованість теоретичних положень, рекомендацій щодо подальшого наукового розроблення теми, достовірність результатів дослідження забезпечено використанням сукупності філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних наукових методів, які використовуються в юридичних дослідженнях. Високий ступінь наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням відповідних наукових методів. Все це дозволило

здобувачеві сформулювати ряд важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем сутності ДТП як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення дисертації ґрунтуються на об'єктивних теоретичних дослідженнях, висновки є достовірно обґрунтованими та базуються на теоретичних судженнях автора і матеріалах практики.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що дисертація є одним із перших у юридичній науці комплексних досліджень ДТП як об'єкта адміністративно-правового регулювання, у якому не лише розкрито особливості адміністративно-правового забезпечення розслідування, профілактики ДТП та запобігання їм, а й наведено ґрунтовний аналіз теоретичних і методологічних засад побудови та функціонування механізму забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду й міжнародних стандартів.

Дисертантом проаналізовано значний масив спеціальної наукової правової літератури, присвяченої проблемним питанням діяльності органів публічної адміністрації, що забезпечують в Україні безпеку дорожнього руху, а також трансформаційним процесам у системі цих органів, особливостям адміністрування регулювання дорожнього руху в умовах триваючого процесу євроінтеграції.

Результати дисертаційного дослідження становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані: у

науково-дослідній сфері – для розроблення актуальних напрямів удосконалення теоретико-методологічних і правових засад функціонування механізму забезпечення безпеки дорожнього руху, класифікації та деталізації адміністративно-правових та інших засобів розслідування, профілактики ДТП й запобігання їм, а також для вивчення відповідних правових механізмів на загальнотеоретичному рівні й у межах інших галузей права; у правотворчій діяльності – для розроблення пропозицій щодо внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також розроблення та прийняття нової редакції Правил дорожнього руху; у правозастосовній діяльності – для поліпшення й удосконалення практики забезпечення безпеки дорожнього руху, а також адміністративної практики профілактики ДТП та запобігання їм у діяльності органів публічної адміністрації в особі Національної поліції України та служб безпеки дорожнього руху; у навчальному процесі – для підготовки підручників, посібників та інших навчально-методичних матеріалів зі спеціальностей «Адміністративне право», «Адміністративно-процесуальне право України», «Судові та правоохоронні органи України», а також під час викладання відповідних дисциплін.

Заслужують на увагу та підтримку наступні положення дисертації:

- запропоноване авторське визначення дорожньо-транспортної пригоди як об'єкта адміністративно-правового регулювання, під якою варто розуміти подію (негативне соціальне явище, що вирізняється підвищеним рівнем суспільної шкідливості), яка сталася під час руху хоча б одного транспортного засобу та є наслідком порушення правил дорожнього руху або порушення правил, норм і стандартів у процесі утримання автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони чи обмеження руху або позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт, а також унаслідок якої було завдано матеріальних збитків (пошкоджено транспортні засоби, вантаж,

дорожню інфраструктуру чи інше майно) та/або потерпілі отримали легкі тілесні ушкодження (с. 48-49 дисертації);

- пропозиція щодо удосконалення юридичної конструкції гіпотези, диспозиції та санкції ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема, доповнення ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення частиною другою, у якій будуть передбачені такі кваліфікуючі ознаки, як вчинення зазначеного правопорушення повторно протягом року, порушення правил дорожнього руху, що спричинило легкі тілесні ушкодження іншим учасникам дорожнього руху. Відповідно, у санкції частини другої автором слушно запропоновано встановити посилену адміністративну відповідальність за вчинення зазначеного правопорушення за наявності кваліфікуючих ознак – штраф у розмірі не менше п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від трьох до десяти років (с. 49);

- обґрунтування того, що сучасні технології дозволяють мінімізувати негативні фактори, які призводять до ДТП, проте їх впровадження в існуючу систему забезпечення безпеки дорожнього руху потребує суттєвих інвестицій. До таких технологій автором віднесено: стаціонарні цифрові камери автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху із функцією розпізнавання обличчя; автоматизовані системи контролю швидкості, напрямку руху, дистанції між автомобілями та іншими перешкодами, а також системи виявлення стану сп'яніння, рівня стресу (втоми) у водія, які встановлюються на сучасних автомобілях; транспортні засоби із вбудованим автопілотом, який повністю замінює водія; «розумну» дорожньо-транспортну інфраструктуру, яка взаємодіє з автоматизованими системами керування дорожнім рухом, бортовими комп'ютерами транспортних засобів, за результатами чого, наприклад, автоматично визначає рівень навантаження на автомагістралі і корегує сигнали світлофорів та інформаційно-вказівних знаків на дорогах,

перекриває рух у випадку загрози настання аварійної ситуації або ДТП (с. 328-330 дисертації);

- визначення потреби криміналізації правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачених ст. 130 КУпАП; зокрема, за керування транспортним засобом у стані сп'яніння, незалежно від настання чи ненастання суспільно небезпечних наслідків, автором слушно запропоновано встановити кримінальну відповідальність. Крім того, відповідне кримінальне правопорушення справедливо пропонується віднести до категорії злочинів (а не кримінальних проступків) з можливістю призначення винуватій особі покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк, причому з безальтернативною санкцією з метою дієвого впливу на правосвідомість учасників дорожнього руху (с. 328 дисертації);

- визначення особливостей судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення, до яких віднесено: складність доведення винності водія або іншого учасника дорожнього руху, якщо ДТП сталася в умовах неочевидності, наприклад у темний час доби за відсутності достатнього освітлення дорожнього полотна, або за складних погодних умов з обмеженою видимістю на дорогах (туман, снігопад, рясний дощ тощо), або за відсутності свідків події та засобів автоматичної фото- чи відеофіксації; зацікавленість в об'єктивному розгляді справ про зазначені адміністративні правопорушення представників страхових компаній, які відшкодовують завдану винуватцем ДТП шкоду та в подальшому, у передбачених законом випадках, звертаються з регресними позовними вимогами до визнаного винним порушника правил дорожнього руху щодо стягнення з нього виплачених потерпілому страхових сум; часту участь у розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення, юристів, адвокатів, які спеціалізуються на судовому розгляді справ цієї категорії, що

зумовлюється складністю таких проваджень, необхідністю володіти спеціальними знаннями та термінологією тощо; доцільність або необхідність проведення автотехнічної експертизи – експертного дослідження з метою встановлення механізму й обставин дорожньо-транспортної пригоди, технічного стану транспортних засобів, причин виходу з ладу їх деталей, а також обставин, що сприяли чи могли сприяти виникненню дорожньо-транспортної пригоди; особливе та часто вирішальне значення результатів фото- й відеофіксації ДТП цифровими камерами зовнішнього відеоспостереження та автомобільними відеореєстраторами (відповідні фото- й відеоматеріали є об'єктивними доказами винності або невинності учасника дорожнього руху); преюдиціальність рішень судів за результатами розгляду справ зазначеної категорії для подальшого стягнення завданої дорожньо-транспортною пригодою шкоди в межах цивільного судочинства (с. 337-338 дисертації);

- положення про те, що у поєднанні з тотальним відеоконтролем дорожнього руху у населених пунктах великі розміри штрафних санкцій за порушення Правил дорожнього руху будуть здійснювати ефективний превентивний вплив на правосвідомість як водіїв, так і пішоходів, тому відеофіксація порушень Правил дорожнього руху повинна стати нормою не тільки для автолюбителів, але й для пішоходів. Зокрема, цифрові камери із функцією розпізнавання обличчя автором слушно пропонується встановити на всіх пішохідних переходах з інтенсивним рухом з метою фіксації протиправних дій пішоходів та притягнення їх до адміністративної відповідальності. (с. 324).

Також заслуговують на увагу наукові здобутки автора стосовно узагальнення зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання розслідування, профілактики ДТП та запобігання їм (підрозділ 4.1).

У результаті проведеного дисертаційного дослідження автором сформульовано ряд висновків, спрямованих на удосконалення теоретико-

правового розуміння ДТП як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

У цілому дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані. Автореферат у цілому відображає зміст дисертації.

Зауваження до дисертаційного дослідження.

В цілому високо оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, слід відмітити низку зауважень та недоліків.

1. За результатами проведеного дослідження до актуальних і проблемних питань забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні автором віднесено незначний розмір санкцій, які передбачені чинним адміністративно-деліктним законодавством за порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна. Така позиція потребує додаткового пояснення, адже за наслідками ДТП без потерпілих винна особа несе у тому числі цивільно-правову відповідальність, а саме відшкодовує потерпілій стороні завдані ДТП збитки (безпосередньо або за регресним позовом страхової компанії). Тому виникає питання доцільності підвищення розміру штрафу, передбаченого за вчинення адміністративного правопорушення передбаченого ст. 124 КУпАП.

2. У висновках до роботи автор пропонує вдосконалити юридичну конструкцію гіпотези, диспозиції та санкції ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення, проте з тексту дисертації та додатків не зрозуміло – чи подані відповідні пропозиції на розгляд суб'єктам законодавчої ініціативи з метою впровадження результатів проведеного дисертаційного дослідження.

3. Ознайомлення із переліком використаних джерел дає підстави стверджувати, що здобувач використав в дисертації більшою мірою роботи

вітчизняних науковців, в той час як проблематика ДТП є предметом наукового налізу багатьох зарубіжних дослідників, враховуючи її важливість та фактично інтернаціональний характер. Роботу тільки б прикрасили праці вчених зарубіжних країн, в яких розкрито європейські стандарти провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, особливості регулювання дорожнього руху, профілактики ДТП та запобігання їм в окремих країнах-членах ЄС.

4. Дискусійною є пропозиція здобувача щодо прийняття нової редакції Правил дорожнього руху, в яких окремих розділ буде присвячений інноваційним засобам профілактики ДТП та запобігання їм. Вказані питання доцільно регламентувати на рівні окремих підзаконних, відомчих нормативно-правових актів, враховуючи мінливість технологій, регулярну появу нових інноваційних засобів профілактики ДТП.

Проте вказані недоліки не впливають на загалом позитивну оцінку дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел з проблематики дисертаційного дослідження. Автор сформулював свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняної науки адміністративного права. В цілому дисертація А.М. Анохіна є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке присвячене проблематиці ДТП як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Таким чином, підсумовуючи, слід зазначити, що дисертація «Дорожньо-транспортна пригода як об'єкт адміністративно-правового регулювання» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, вона відповідає п.п. 7, 8, 9 Порядку

присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, а її автор – Анохін Андрій Миколайович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доцент кафедри теорії держави і права
та конституційного права
Навчально-наукового інституту права
ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна академія
управління персоналом»
доктор юридичних наук

М.М. Малетич